

2 FÖRUTSÄTTNINGAR

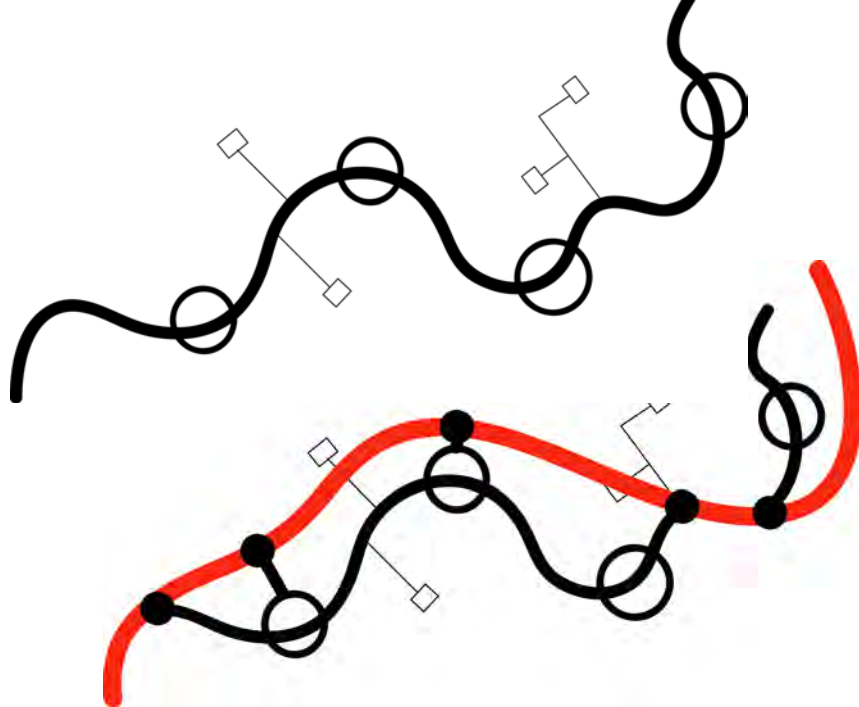
2.1 Det skånska landskapet

Det skånska landskapet utmärks av stor variation och artrikedom som uppkommit av naturliga förutsättningar som klimat och berggrund samt kulturlandskapets historia. Skåne genomskärs diagonalt, i nordväst – sydöstlig riktning, av den så kallade Tornquist-zonen som är en gräns mellan urbergsskölden i norr och de yngre sedimentära bergarterna i söder. De skånska åsarna är orienterade efter detta mönster med omväxlande branta förkastningar och böljande backlandskap som bildar övergångszoner till omgivande landskap. På åsarna ligger urberget nära ytan vilket ger upphov till förhållandevis näringsfattiga jordar. Slättlandskapet ligger på sedimentära bergarter vilka ger betydligt bördigare områden.

Sjöarna utgörs dels av stora relativt grunda och näringsrika vatten i slättlandskapet dels av mindre, förhållandevis djupa och

näringsfattiga sjöar i norra Skåne. Vattendragens karaktär ändrar sig från de mindre bäckarna som avvattnar höjdområdena till allt större åar som meandrar genom slättlandskapet och ibland ger upphov både till mäktiga, djupt nedskurna ravinlandskap eller utbredda våtmarksområden.

Vegetationen i slättlandet består till stor del av skogar eller dungar av lövträd medan barrskogen dominerar i norr. De stora vegetationsområden som breder ut sig på åsarna uppvisar stor variation med bokskogar, barrblandskogar och planterade barrskogar. I backlandskapets betesmarker förekommer en rik flora med örter, träd och buskar. Vid bebyggelsen i byarna, ensamgårdarna och godsmiljöerna är vegetationen sammansatt av natur- och kulturväxter. Alléer och pilevallar är ett av kulturlandskapets mest iögonfallande vegetationselement.

Den äldre vägen går från by till by. Resenären passerar genom varje samhälle. Nya vägar leds runt samhällena. Trafikanten passerar förbi.

Historisk utveckling

Det Skånska landskapet exploaterades tidigt av människan först av en nomadiserande jägar- och samlarkultur och senare i form av odling och betesdrift, vilket idag återspeglas i rik förekomst av forn lämningar i landskapet. Förändring mot det öppna landskapet skedde i samband med en kulturell expansion för ett par tusen år sedan som först inleddes med svedjebruk och senare med mer organiserad odling och bete. Bebyggelsen låg ofta samlad i bybildningar av varierande storlek.

Den största omdaning av landskapet skedde i samband med skiftesomläggningen vid 1800-talets början. Ändrad indelning av ägo gränser gav upphov till att bebyggelsen splittrades, gårdar flyttades ut i landskapet och nya vägnät kom till. Nästa stora föränd-

Utsnitt ur Skånska rekognoseringskartan

ring kom under senare delen av 1800-talet i samband med industrialiseringen som gjorde att stora delar av befolkningen flyttade till större orter samtidigt som jordbruket rationaliserades kraftigt.

Äldre vägar med slingrande sträckning växte fram ur stigar som människor och djur trampade upp. Stigarna gick där det varit lättast att komma fram, runt stenar och större träd, över hällar och runt våtmarker. Så småningom ökade kraven på farbarhet och vägar byggdes ut till system, där viktiga stråk knöts samman i strategiska punkter och dit bebyggelse och verksamheter än idag lokaliseras. Vägen gick tidigare genom byar och samhällen vilket man på senare tid undviker för att istället anlägga trafikplatser som ansluter till orterna.

Lundaslätten kring E22

Det Skånska landskapets karaktärsdrag

Det må vara sagt att det Skånska landskapet är platt, men det utmärkande draget i landskapet är omväxling och variation både vad gäller terrängformer och markutnyttjande. I ett översiktligt perspektiv kan tre typiska bygder identifieras i det Skånska landskapet; slättbygd, mellanbygd och skogsbygd.

SLÄTTBYGDENS bördiga områden utgörs av sk fullåkersbygd som kännetecknas av ett starkt uppodlat landskap med få odlingshinder, som ger ett vidsträckt och öppet intryck med diffusa gränser. Här är odlingsmönstret regelbundet och storskaligt. Gårdarna ligger utspridda i landskapet, ofta förbundna av raka vägar kantade med pilevallar. Bebyggelsen karaktäriseras av vitslammade eller tegel-

klädda hus, ibland med synliga skiftesverk och högresta tak. I de många små byarna reser sig kyrkor och silos över bebyggelsen och utgör viktiga landmärken som ger landskapet identitet.

MELLANBYGDENS landskap utmärks av ett varierat jordbruk med en blandning av åker, betesmark och skogsmark. Boskapsdrift utgör ett viktigt inslag. Här är landskapet inte lika storskaligt och det präglas av betes- och ängskultur med inslag av åar och våtmarker. I mellanbygden förekommer karaktäristiska stubbskottsängar och fäladsmarker som ibland omgärdas av stenmurar. Här finns områden som aldrig har odlats och som därför har stora biologiska och kulturhistoriska värden. Lägre befolkningstäthet har gjort att mellanbygden har en glesare bebyggelsestruktur och även glesare

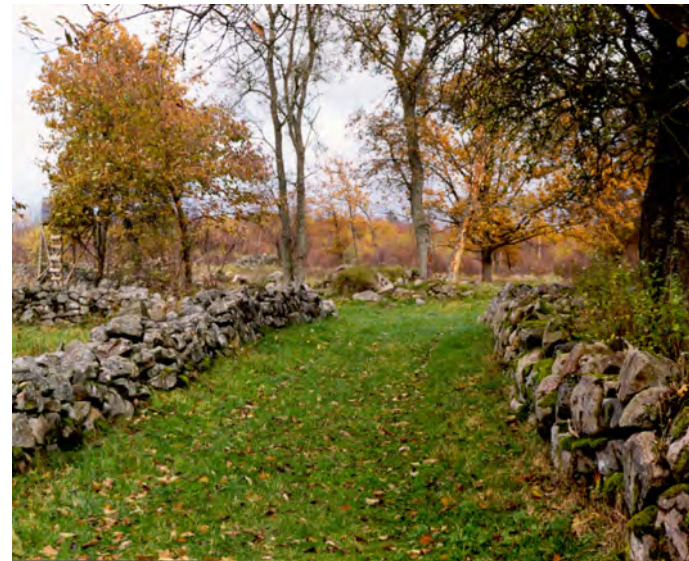

vägnät. Många skånska slott är belägna i mellanbygden. De drivs som storskaliga jord- och skogsbruk. Pampiga slottsanläggningar med ekonomibyggnader och alléer utgör tillsammans med omgivande vidsträckta betesmarker och bokskogar karaktäristiska miljöer, som bildar särskilda godslandskap i mellanbygden.

SKOGSBYGDENS landskap utgörs till stora delar av granskog med inslag av områden med bok och blandlövs-kog. De uppodlade odlingsmarkerna ligger insprängda i skogslandskapet och bebyggelsen förekommer i mindre grupper eller i form av ensamgårdar. I skogsbygden är husen i större utsträckning byggda i trä som vanligen är målade i falurött och uppförda på stengrund. Ägo-gränser och äldre vägar kantas här och var av vällagda stenmurar. Genom forna tiders svedjebbruk har landskapet här och var utvecklats till ljunghedar som än idag finns bevarade.

De flesta Skånska godsens har anor från medeltiden. Bilden visar Osbyholms slott som ligger vid Hörbyån där E22 passerar.

Skogsbygden har en småskalig struktur med täta ägoindelningar. Bilden visar stengärdesgårdar i Linderödsåsens sydsluttning.

Väg E22 väster om Hurva. Vägen löper här över Mellanskånes storskaliga och böljande slätt.

2.2 Landskapet kring E22

Väg E22 skär tvärs över det skånska landskapets geologiska och naturgeografiska gränser och bildar en diagonal i nordostlig – sydvästlig riktning. Från Hurva till Bromölla löper vägen genom sex skilda landskapsekvenser, som alla har olika innehåll, skala, struktur och karaktär:

- Mellanskånes slättlandskap
- Odlingslandskapet söder om Ringsjön
- Åslandskapet på Linderödsåsen
- Mosaiklandskapet vid Tollarp
- Kristianstadsslätten
- Nordöstskånes slättlandskap

Se kartbild på nästa uppslag!

Mellanskånes slättlandskap

Landskapet utgörs huvudsakligen av ett öppet böljande odlingslandskap men det skiljer sig tydligt från den storskaliga Lunda-slätten. Mellan Kävlingeåns nedskurna åfåra och Ringsjön höjer sig landskapet nära 100 m, vilket är en överraskande stor nivåskillnad för att vara på slättlandet. Den storskaliga och böljande slätten upplevs tydligast från en punkt strax väster om Hurva medan landskapet söder om Ringsjön bäst upplevs från en punkt strax öster om Fogdarp.

Utmärkande drag i landskapet ju närmare Linderödsåsen man kommer, är att åkrarna successivt blir alltmer steniga och stengärdesgårdarna och vegetationsridåer allt talrikare, vilket ger landskapet en småskaligare struktur jämfört med slätten i sydväst. Gränsen mellan det småbrutna och starkt kuperade landskapet väster om Ringsjön går vid Brååns dalgång vid Rolsberga.

Odlingslandskapet söder om Ringsjön

Odlingslandskap söder om Ringsjön

Området söder om Ringsjön utgörs av en övergångszon mellan slättbygden och skogsbygden. Allt eftersom sten- och blockmängden ökar minskar åkrarnas areal. Landskapsrummet vänder sig mot Ringsjön med höjdryggarna vid Sextorp och Lyby i bakgrunden varifrån man har utblickar över sjön och Bosjöklöster.

Vid Hörbyåns utlopp till Ringsjön ligger slottet Osbyholm, som har anor från medeltiden. Här ligger även Osbyholms vattenkvarn och en gammal valvbro. Hörbyån och dess strandskogar med al och sälg mm bildar en gräns i landskapet mellan Linderödsåsen och det öppna böljande odlingslandskapet.

Åslandskapet på Linderödsåsen

Linderödsåsen, som är en urbergshorst, kännetecknas av ett delvis mycket kuperat åslandskap som sluttar svagt mot sydväst och har en starkt markerad förkastningsbrant mot norr. Åsens skogsområden domineras av bokskog men inslaget av varierande bland-

Betesmark på Linderödsåsen

skog är stort. Här och var ligger ett småskaligt odlings- och beteslandskap insprängt.

I sydväst möter åsen slättlandet där skogsdominansen övergår till alltmer öppet landskap och steniga betesmarker byts ut mot åkermark, som successivt ökar i storlek. Vid foten av Linderödsåsen ligger Hörby som sedan urgamla tider varit en medelpunkt och marknadsplats i centrala Skåne, en mötespunkt i gränslandet mellan slätternas överflöd och skogsbygdens strävsamma spår.

Nordsluttningen präglas av sin kraftiga topografi, som möjliggör vida utblickar mot det låglänta öppna mosaiklandskapet i norr där Kristianstadslätten tecknar sig mot horisonten. Här förekommer storvuxen bokskog och naturskogslik ädellövskog som blandas med hagmarker och odlingsrösen, vilka omgärdas av stengärdesgårdar. Bäckar med frodig vegetation följer stråk med raviner nerför åsbranten.

Linderödsåsens höga natur- och kulturvärden återspeglas av såväl rik flora och fauna som den stora förekomsten av fossil åker-

Mosaiklandskapet vid Tollarp

mark. Här finns t.ex. äldre fäladsmarker och ädellövskogsbestånd som har lång historisk kontinuitet.

Mosaiklandskapet vid Tollarp

Öster om Linderödsåsen, vid Tollarp, möter vi ett småbrutet, mosaikartat landskap som utgör en utsträckt övergångszon till den öppna Kristanstadsslätten. Här utmärks landskapet av dess småskaliga karaktär och de omväxlande öppna och skogbevuxna odlingsmarkerna. Den finmaskiga ägostrukturen med stengärdesgårdar, vegetationsridåer och äldre gårdsbyggnader ger ibland en ålderdomlig prägel åt landskapet. I söder ligger Tollarps samhälle där östra och västra Vrams kyrkor utgör viktiga landmärken. Genom Tollarp och utmed Linderödsåsens fot rinner Vramsån, som omges av bårder med klibbal och annan våtmarksvegetation. Från de högre och fritt liggande partierna i landskapet erbjuds här och var en storslagen utsikt över Vramsåns dalgång, Tollarps samhälle och Linderödsåsens nordsida.

Det backiga åslandskapet

Kristianstadsslätten kring Fjälkinge

Kristianstadsslätten

Kring Kristianstad utbreder sig ett flackt och storskaligt slättlandskap som utgörs av sk fullåkersbygd, vilket har sin motsvarighet i sydvästra Skåne. Slätten har sedan förhistorisk tid varit en centralbygd vilket medfört att i stort sett alla tidsperioder finns representerade genom de fornlämningsområden som sätter sin prägel på landskapet.

Bebyggelsen ligger samlad i städer och byar t.ex. i den medeltida staden Vä, som en gång var centralort. Många gods som etablerades på medeltiden har nu blivit storskaliga brukningsenheter och tillsammans med viktiga verksamheter satt prägel på landskapet. I Nöbbelöv ligger stärkelsefabriken och spritfabriken med sina väldiga silos och produktionshallar. Dessa bildar betydelsefulla landmärken i landskapet. Ett annat viktigt landmärke är Kristianstad lasarett som höjer sig över stadsbebyggelsen.

Hammarsjön söder om Kristianstad

Miljön kring Kristianstad präglas till stor del av Helge å och flera sjöar, t ex. Hammarsjön söder om staden, som är en av de största sjöarna på slätten. Kring sjön breder stora våtmarksområden ut sig som blir utgör viktiga fågellokalerna.

Nordöstskånes slättlandskap

Mellan Kristianstadsslätten och Blekinge utmärks landskapet av ett omväxlande öppet och slutet svagt böljande slättlandskap som huvudsakligen präglas av odling. Gränsen till Blekinge i öster går vid det mäktiga Ryssberget öster om Bromölla. I väster går gränsen mot Kristianstadsslätten strax väster om Fjälkinge där landskapet blir markant öppet och flackt.

Skogspartierna i landskapet utgörs delvis av tallskog vilken planterats i syfte att förhindra jordflykt. I området kring Fjälkinge finns

*Nordöstkånes slättlandskap med landmärket
Fjälkinge backe*

ett påtagligt inslag av lövridåer och läplanteringar här och var som utgörs av högresta poppelrader. Landskapet är rikt på kultur lämningar av vilka bör nämnas ett stort fornlämningsområde vid Fjälkinge.

Fjälkinge backe som utgör en markant höjd norr om Fjälkinge samhälle bildar ett säreget landmärke i det annars så platta landskapet. Andra landmärken är stärkelsefabrikens stora silos vid Bäckaskog och Kristianstad lasarett.

Centralt i landskapet ligger det för Skåne mycket kända godset Trolle-Ljungby, som är av riksintresse för kulturvården. Ett annat gods av betydelse är Årup strax utanför Bromölla som är en typisk herrgård. Egendomarna omfattar slotts- och herrgårdsanläggningar med ekonomibygnader och omgivande vidsträckt odlingsfält där miljön starkt präglats av stordriften kring godsen. Kring dessa finns även flera alléer bevarade som utgör tydliga element i landskapet.

Väg E22 över det kuperade åslandskapet

2.3 Nuvarande väg E22 mellan Hurva och Bromölla

Väg E22 utgör en regional förbindelse för transporter och pendling diagonalt genom Skåne och Blekinge. Längs vägen finns betydande målpunkter som t ex. Malmö, Lund, Hörby, Tollarp, Kristianstad och Bromölla.

På flera håll har befintlig väg byggts om till motorväg eller 18.5 m fyrfältsväg och nu planeras åtgärder på vägvägnittet Hurva – Bromölla.

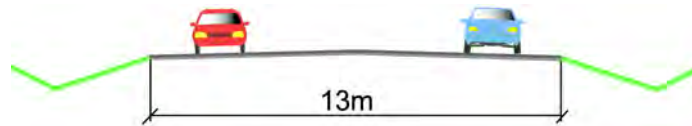
Vägstandard

Nuvarande väg E22 har byggts ut under 1970- och 1980- talet och följer till stora delar tidigare vägsträckning. Utmed vägen förekom-

mer såväl mindre samhällen som enskilda hus vilka bitvis har direktutfarter till den befintliga vägen.

Vägens linjeföring i plan och profil anses vara av låg standard med långa raksträckor och snäva kurvor. På vissa håll, t ex. vid Linderödsåsen, förekommer dessutom vägvägnitt med skydda partier som inte uppfyller dagens krav på tillräckliga avstånd för mötessikt. Den nuvarande vägens relativt låga standard bedöms ge upphov till trafikfarliga situationer som med ökad trafikintensitet väntas förvärras.

Vägsektionen varierar något mellan olika vägvägnitt men generellt är vägbreddens ca 13 m för hela sträckan mellan Hurva och Bromölla. Ett undantag är vägvägnittet som passerar förbi Vä och Kristianstad där vägen är utformad som motorväg. Skyltad hastighet är 90 km/h resp. 110 km/h. På många platser, där vägen går genom mindre samhällen och vid knutpunkter, är hastigheten reducerad till 70 resp. 50 km/h.

Befintlig principsektion för väg E22

Vägrummet

Vägrummet karaktäriseras av en traditionellt utformad väg med vägren, stödremsa och slänter som i huvudsak är gräsbesådda. Vegetationen kring vägen utgörs i huvudsak av naturlig växtlighet som tillåtit växa fritt utan särskilda underhållsinsatser förutom sikt-röjning. På några håll har vägrummet kompletterats med vegetation t ex. stomplanteringar vid bullervallar vid Vä och Fjälkinge samt vid trafikplatserna kring Kristianstad. Dessa utgörs främst av busk- och trädplanteringar som bildar vegetationsvolym i miljön.

Broarnas placering och form tillgodoser, med några få undantag, i första hand funktionella behov. Sydväst om Kristianstad är de flesta broar plattrambroar i ett spann. Undantaget är trafikplatsen vid Vä där två broar som korsar E22 är utformade med mittstöd och votad undersida. De stadsmässigt utformade ramperna och den individuellt utformade belysningen på bron ger trafikplatsen som helhet en egen identitet. Även broarna vid Kristianstad har en en-

Väg E22 - bro över Hörbyån

kel och funktionell utformning som kompletterats med effekt-ljussättning med markplacerade armaturer.

Utrustning i form av räcken, skyltar och belysning är utformad enligt den standard som härrör från den tid då vägen byggdes ut. Här följer också utformningen i första hand funktionella krav som kräver små underhållsinsatser. Information om viktiga lokala företeelser som t ex. intressanta miljöer, vattendrag och byggnadsverk saknas.

Utmed nuvarande väg finns ingen belysning förutom den som tjänar lokalvägar eller viktiga korsningspunkter.

Bullerskärmar förekommer främst som jordvallar och byggda träskärmar, ibland i kombination med varandra. Jordvallarna är ofta planterade med buskplanteringar. Bullerskärmar av trä är i flera fall behandlade med listverk i olika mönster. Färgsättningen är medvetet återhållsam.

Upplevelseperspektivet

I vägplaneringen sammanfattas landskapsupplevelsen i två begrepp, åskådarperspektiv och trafikantperspektiv. Härmed menas att åskådaren upplever landskapet från en punkt i landskapet som en form av stillbilder medan trafikanten ser landskapet som en serie händelser som relateras till en rörelse utmed vägen. Visuella upplevelser beskrivs ofta med begrepp som identitet, orienterbarhet och rytm.

IDENTITET beskriver landskapets särdrag, struktur och kännetecken vilket ofta handlar om markanvändning, topografi samt förekomsten av olika element i form av bebyggelse och vegetation. I det öppna böljande odlingslandskapet till exempel är enstaka gårdar och pilevallar av stor betydelse.

ORIENTERBARHET handlar i stort om förståelsen av landskapets uppbyggnad och sambandet mellan olika rum. För att beskriva detta används begrepp som områden, gränser, stråk, knutpunkter och landmärken.

RYTM i detta sammanhang är relaterad till tid och rörelse och byggs upp av sekvenser där begrepp som kontinuitet, variation, kontrast och komplexitet är centrala för upplevelsen, t ex. ålderdomligt mosaiklandskap med rik förekomst av stengärdesgårdar, lövridåer och gammal bebyggelse.

I figuren nedan redovisas schematiskt hur vägen upplevs i ett antal tidssekvenser som är relaterade till resan mellan Hurva och Bromölla. Bedömningen tar inte hänsyn till subjektiva värden. Det grafiska diagrammet grundar sig på upplevelser i tre avseenden:

- Övergripande landskapskaraktär, vilka beskrivs i avsnitt 2.2.

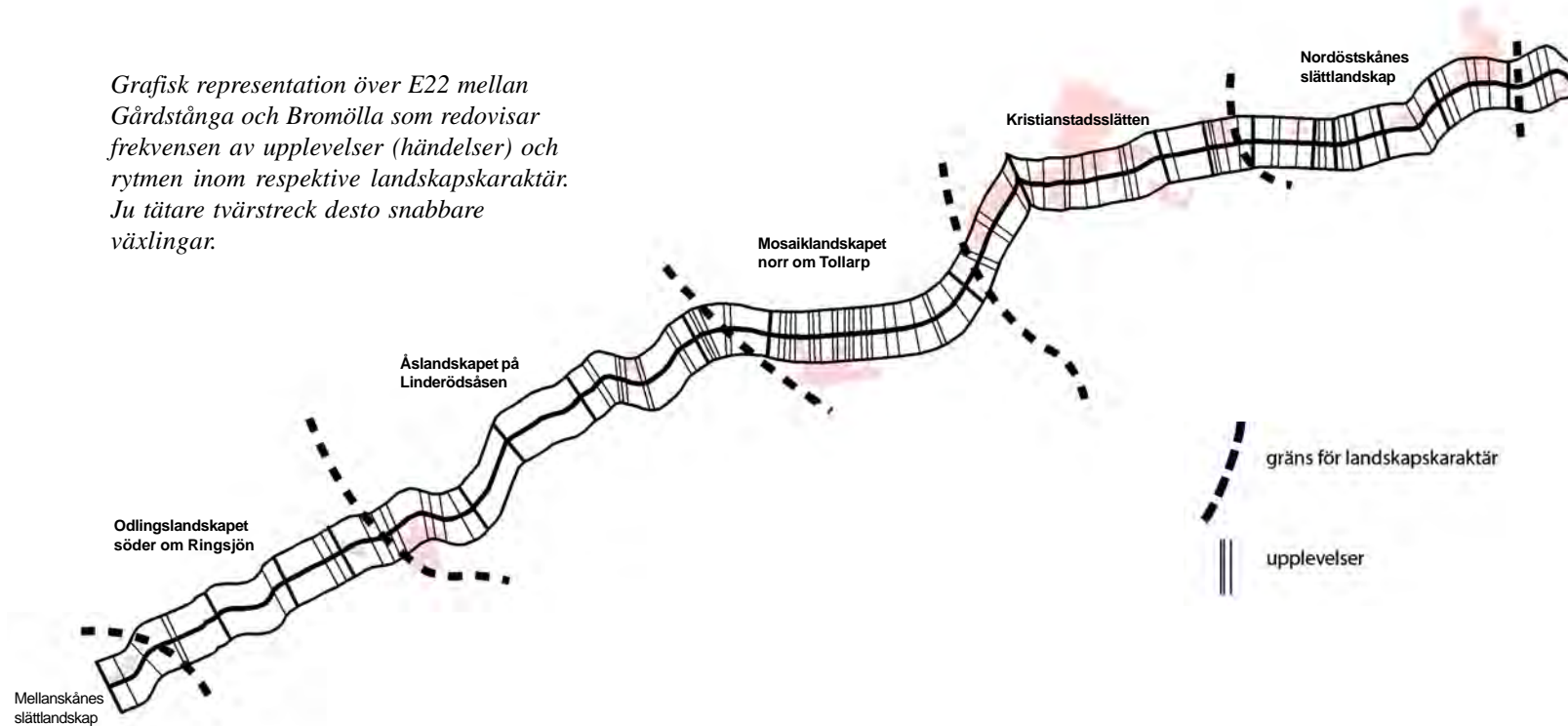

Trafikplats Vilan vid Kristianstad

- Vägavsnitt där landskapets olika karaktärer sammanfaller med vägens identitet och geometri i plan och profil.
- Landskapets variation mellan öppna och slutna rum.

Som framgår av figuren finns en rytm som sammanfaller med landskapets olika karaktärer. Jämför karta över landskapskaraktärer. Övergången mellan landskapstyperna är ofta otydlig och gränserna mer eller mindre distinkta. Här ligger en utmaning i det fortsatta projekteringsarbetet att betona gränserna så att landskapets överordnade struktur upplevs tydligare. Då kommer också känslan av resans rytm att förstärkas.

Grafisk representation över E22 mellan Gårdstånga och Bromölla som redovisar frekvensen av upplevelser (händelser) och rytmen inom respektive landskapskaraktär. Ju tätare tvärstreck desto snabbare växlingar.

Trafikantupplevelse

Nuvarande väg upplevs bitvis som monoton och ensartad på långa sträckor. Vägen saknar tydlig identitet. Vägens utformning i linjeföring och detaljer utskiljer sig inte från närliggande vägar. Det kan gälla behandling av såväl vägen som vägområdet med slänter, broar och utrustningsdetaljer.

Hög trafikintensitet och låg standard kräver att bilisten riktar sin uppmärksamhet mot vägen vilket kan förta resupplevelsen. Trafikanter som färdas snabbt genom landskapet har svårt att urskilja landskapets särdrag, gränser och övergångar mellan olika landskapskaraktärer. Enskilda detaljer som har stor betydelse för trafikantupplevelsen passeras obemärkt.

Passagen förbi flera samhällen är i vissa fall svår att uppfatta, vilket försvårar orienterbarheten för trafikanten. Viktiga landmärken och utblickar kan också passeras utan att man hinner uppfatta dem. Bygda element i vägrummet t ex. bullerskärmar kan ibland skymma befintliga värden i landskapet så att trafikanten går miste om dessa.

Sammantaget kan man säga att vägens nuvarande formgivning och funktion inte betonas tillräckligt för att ge en karaktär som innebär att vägen får en tydlig identitet. Kombinationen av vägens linjeföring och det landskap som vägen går igenom tillvaratar inte alltid de kvaliteter som skapar känsla av rytm och harmoni och som motverkar en monoton upplevelse.

